

PROCESNÉ ASPEKTY PREKÁŽKY LITISPENDENCIE V KONTEXTE SLOVENSKEJ A MEDZINÁRODNEJ PRÁVNEJ ÚPRAVY

Bc. Vivienn Üvegesová

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra občianskeho práva
uvegesovaz@uniba.sk

Procesné aspekty prekážky litispencie v kontexte slovenskej a medzinárodnej právnej úpravy

Príspevok sa zameriava na jednu z tzv. procesných podmienok, ktorá musí byť daná, aby sa o veci mohlo konať a rozhodnúť. Prekážka litispencie má svoje významné postavenie v rámci procesných podmienok a jej vznik je podmienený uplatnením „toho istého“ predmetu sporu, či mimosporovej veci na viacerých súdoch, resp. súde a inom orgáne súčasne. Zákonodarca práve v snahe eliminovať množenie sporov v tých istých veciach a v zmysle zásady *ne bis in idem* ju vníma jednoznačne ako dôvod na zastavenie konania v tých prípadoch, ak je daný predpoklad konania v tej istej veci. V súvislosti s touto prekážkou sú v doktríne civilného procesu zásadné otázky vzájomného vzťahu žaloby na plnenie a tzv. určovacej žaloby. Okrem uvedeného sa autorka v príspevku čiastočne zameriava aj na jej vyhodnotenie v kontexte právnych vzťahov s cudzím prvkom v medzinárodnom právnom priestore a pokúsi sa objasniť, či existujú v tomto zmysle spoločné kritériá pre jej existenciu a to aj s ohľadom na právne následky s ňou spojené.

Procedural aspects of lis pendens in the context of slovak and international law

This article is focused on one of the procedural conditions that has to be fulfilled in order for a case to be heard and decided by the court. The obstacle of lis pendens has an important place among the other procedural conditions and its occurrence is conditioned by the assertion of the “same“ subject of litigation or non- litigious matter in several courts or other authority at the same time. The legislator, in an effort to

eliminate multiple disputes in the same subject matter and in accordance with the principle of *ne bis in idem*, considers it as a reason to stop proceedings in about the same case. In connection with this obstacle, the doctrine of civil procedure deals with the interrelation between claims for performance and so – called declaratory claims. Besides the aforementioned, the author will also focus on its evaluation in the context of legal relations involving a foreign element in international law and they will try to clarify whether there are common criteria for its existence in this sense. Also with regard to the legal consequences associated with it.

Kľúčové slová: prekážka litispendencie, procesné podmienky, žaloba na plnenie, určovací žaloby, medzinárodné právo procesné

Keywords: *lis pendens*, procedural conditions, claim for performance, declaratory claims, international procedural law

Úvod

S určitou možno skonštatovať, že jednotlivé procesné podmienky majú v civilnom procese značný význam. Je potrebné poukázať na skutočnosť, že žiaden právny predpis neobsahuje ich legálnu definíciu. V odborných literatúrach sú však procesné podmienky vymedzené ako isté predpoklady, ktoré musia byť naplnené na to, aby súd mohol vo veci konať a následne aj rozhodnúť a tým naplniť samotný cieľ civilného procesu.¹ Právna doktrína rozdeľuje procesné podmienky do štyroch základných skupín. Prvú skupinu tvoria *procesné podmienky viažuce sa na súd*, ktorými sú *právomoc a príslušnosť súdu*. Druhú skupinu tvoria *procesné podmienky viažuce sa na procesné strany*, medzi ktoré patrí *procesná subjektivita, procesná spôsobilosť a zastúpenie*. Ďalšou skupinou sú *vecné procesné podmienky*, konkrétne ide o *kvalifikované začatie konania* (či už pôjde o žalobu alebo návrh na nariadenie neodkladného alebo zabezpečovacieho opatrenia v sporovom konaní alebo o návrh v rámci mimosporového konania), *zaplatenie súdneho poplatku*. Poslednú skupinu tvoria *negatívne procesné podmienky*, konkrétne ide

---

¹ Napríklad LÖWY, A. in: Števec, M., Ficová, S. Baricová, J., Mesiarkinová, S., Bajánková, J., Tomašovič, M., a kol. Civilný sporový poriadok, 2. vydanie. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 655, ŠTEVČEK, M., Straka, R. a kol. Prednášky a texty z civilného procesu. Skriptá. 2. vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2018, s. 16.

o prekážku *litispendingie* a prekážku *rei iudicatae*.² Na vyššie uvedené procesné podmienky súd prihliada *ex offio* kedykoľvek počas konania, ak zákon neustanovuje inak.³ Procesné podmienky musia byť vždy splnené, inak by ich nedostatok zapríčinil vadu konania. Ak súd zistí nedostatok procesnej podmienky je povinný vzniknutú vadu odstrániť, a v prípade neodstrániteľných konanie zastaviť.⁴

Článok je zameraný na *litispendingiu*, na jednu z tzv. negatívnych procesných podmienok, označovaná aj ako prekážka začatého konania. Práve negatívne procesné podmienky sú tie, ktoré sa nesmú v konaní objaviť, pretože ak by boli dané, súd by nemohol v konaní pokračovať a rozhodnúť. V momente začatia civilného konania dochádza k založeniu prekážky *litispendingie* a preto nebude možné, aby o tej istej veci prebiehalo na súde iné konanie. Článok sa venuje základným kritériám pre posúdenie prekážky *litispendingie*. Najdôležitejším kritériom je zachovanie totožnosti veci, teda totožnosti strán a predmetu. Je však potrebné poukázať aj na okamih začatia konania a na jeho trvanie v spojitosti s prekážkou začatej veci. Okrem toho sa článok venuje aj jednotlivým procesným následkom *litispendingie*.

V dôsledku neustálej globalizácie problematika prekážky *litispendingie* presahuje aj do medzinárodného práva procesného. Na základe tohto sa v článku venujeme okrem všeobecnému vymedzeniu pojmu *litispendingia*, jej právnej úprave v slovenskom civilnom práve procesnom aj *litispendingii* upravenej normami medzinárodného práva procesného (ďalej len ako „medzinárodná *litispendingia*“), a to najmä s poukazom na jeden z prameňov úniovej povahy.

Cieľom článku bude poukázať na jednotlivé procesné aspekty *litispendingie* v slovenskom civilnom procesnom práve ako aj v slovenskom medzinárodnom práve procesnom. Práve v dôsledku odlišnej vnútroštátnej a medzinárodnej právnej úpravy spôsobuje prekážka *litispendingie* vznik množstva problematických a nevyriešených otázok. Aj napriek tomu, že slovenská právna úprava *litispendingie* je v značnej miere jednoduchá a jasná, medzinárodná *litispendingia* sa vyznačuje menšími nedostatkami.

² LÖWY, A. in: Števček, M., Ficová, S. Baricová, J., Mesiarkinová, S., Bajánková, J., Tomašovič, M., a kol. Civilný sporový poriadok, 2 vydanie. Komentár. Praha : C. H. Beck, 2022, s. 655.

³ § 161 zákona č. 161/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok (ďalej len ako „CSP“).

⁴ ŠTEVČEK, M., Straka, R. a kol. Prednášky a texty z civilného procesu. Skriptá. 2. vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2018, s. 17.

1. Prekážka litispencie – prekážka začatého konania

Jednou zo základných ústavnoprávných zásad procesného práva je nepochybne zásada *ne bis in idem*, z ktorej vyplýva nemožnosť konania a rozhodovania dva krát o tej istej veci. Práve dve negatívne procesné podmienky civilného procesu, ktorými sú *prekážka litispencie*, označovaná aj ako *prekážka začatej veci* spolu s *prekážkou rei iudicatae* označovaná aj ako *prekážka právoplatne rozhodnutej veci* sú istým premietnutím vyššie spomínanej zásady do nášho právneho poriadku a teda aj do civilného súdneho konania. Ide o dva princípy, ktoré sú navzájom prepojené a ako to uvádza aj Pälsson, na to aby nastali účinky princípu *rei iudicate* nesmú v žiadnom prípade nastať účinky litispencie.⁵

Pojem litispencia pochádza z latinského slovného spojenia *lis pendens*, ktorého doslovný preklad znamená spočívajúci spor.⁶ V záujme zachovania základných princípov civilného procesu je nutné zabezpečiť, aby tú istú vec neprejedávali dva sudy súčasne. V tomto prípade je potrebné podotknúť, že nemusí ísť len o vnútroštátne sudy, keďže problematika súbežných konaní má aj medzinárodný rozmer. S cieľom zabrániť vedeniu súbežných konaní právne poriadky jednotlivých štátov obsahujú právnu úpravu regulujúcu problematiku prekážky litispencie. Výnimkou nie je ani slovenská právna úprava, v ktorej je prekážka litispencie zakotvená v § 159 CSP, podľa ktorého „*Začatie konania bráni tomu, aby o tom istom spore prebiehalo na súde iné konanie. Ak na súde prebieha o tom istom spore iné konanie, súd zastaví konanie, ktoré sa začalo neskôr.*“⁷

Podstatou prekážky začatého konania je, že o tom istom predmete sporu a medzi tými istými subjektmi nemôže prebiehať konanie na tom istom alebo inom súde. Rozhodujúcim okamihom na posúdenie prekážky litispencie je stav v čase začatia konania, ktoré podľa § 156 CSP nastáva „*doručením žaloby alebo návrhu na nariadenie neodkladného opatrenia alebo zabezpečovacieho opatrenia súdu.*“⁸ Momentom vzniku prekážky litispencie je doručenie podania vo

⁵ PÄLSSON, L. The Institute of Lis Pendens. Scandinavian Studies in Law [online]. 1970, vol. 14, s. 68. [cit. 5.8.2023]. Dostupné na: <http://www.scandinavianlaw.se/pdf/14-3.pdf>.

⁶ REBRO, K. Latinské právnické výrazy a výroky. Bratislava : Obzor. 1986, s. 156.

⁷ Je potrebné poukázať na skutočnosť, že analogicky to platí aj v prípade mimosporového konania. V článku používame pojmy ako spor a strany sporu, viažuce sa na sporové konanie, ale je potrebné podotknúť, že v prípade mimosporového konania sa totožnosť účastníkov konania a totožnosť predmetu konania posudzujú rovnako.

⁸ Pozri R 97/2003.

veci samej súdu.⁹ Z vyššie uvedeného teda vyplýva, že v prípade podania návrhu v takej veci, o ktorej sa už pred súdom koná, je potrebné pristúpiť k zastaveniu nového konania, ktoré začalo v momente doručenia návrhu. Prekážka litispendencie sa považuje za neodstrániteľnú vadu konania podľa § 161 ods. 2 CSP a to vo vzťahu ku konaniam, ktoré začali neskôr a jeho následkom je zastavenie konania. Pri posudzovaní splnenia tejto procesnej podmienky súd koná vždy ex offio, ak zákon neustanovuje inak.¹⁰

Každý jeden štát by sa mal snažiť odstrániť možný nežiadúci stav zapríčinený paralelne prebiehajúcimi konaniami o tej istej veci. O paralelne prebiehajúcich konaniach hovoríme v prípade, ak popri sebe súbežne prebieha niekoľko konaní s totožným predmetom a subjektmi konania na niekoľkých súdoch. Existuje niekoľko dôvodov prečo je nutné pristúpiť k zamedzeniu viacnásobných konaní o tej istej veci, ktoré súvisia s dodržiavaním jednotlivých princípov civilného procesu. V prípade neexistencie tejto prekážky by bolo možné, aby pred viacerými súdmi prebiehali viaceré konania o tej istej veci a výsledkom by bolo niekoľko rozhodnutí. Takéto situácie by boli v rozpore s princípom hospodárnosti konania a aj s princípom právnej istoty, čo v právnom štáte nie je v žiadnom prípade prípustné.¹¹ Jej zakotvenie v právnom poriadku preto môžeme hodnotiť pozitívne, ako inštitút zabezpečujúci prevenciu pred množením sporov s cieľom zabrániť vedeniu zbytočných konaní o tej istej veci a vydaniu viacerých nezlučiteľných rozhodnutí, pretože výsledkom každého konania má byť len jedno právoplatne rozhodnutie.

Paralelné konania nemožno považovať len za problematiku civilného práva procesného, ale v dôsledku globalizácie ide o problém riešený medzinárodným právom procesným. Okrem toho, že prekážka litispendencie je upravená v CSP, medzinárodná litispendencia je upravená aj normami medzinárodného práva procesného, ktoré sú unifikované či už v prameňoch únievej povahy alebo medzinárodnej povahy.

Novelou zákona č. 97/1963 o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom („ZMPS“) bolo do nášho právneho poriadku zavedené ustanovenie § 48a upravujúce medzinárodnú litispendenciu v konaniach

⁹ LÖWY, A. in: Števíček, M., Ficová, S. Baricová, J., Mesiarkinová, S., Bajánková, J., Tomašovič, M., a kol. Civilný sporový poriadok, 2 vydanie. Komentár. Praha : C. H. Beck, 2022, s. 637.

¹⁰ Taktiež, s. 642.

¹¹ BENEDIK, M. Sporové konanie pre každého. Keď sa už súdu nedá vyhnúť. Bratislava. Wolters Kluwer s. r. o., 2017, s. 165.

s cudzím prvkom. Medzinárodná litispendencia má rovnaký význam ako litispendencia v civilnom práve procesnom s jediným rozdielom a to zabrániť tomu, aby došlo k vzniku paralelných konaní vo viacerých členských štátoch, resp. tretích štátoch a k vydaniu niekoľkých nezlučiteľných rozhodnutí. Medzinárodná litispendencia má svoju úpravu už od prijatia Bruselského dohovoru o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach z roku 1968. Bruselský dohovor bol časom nahradený nariadením Rady (ES) č. 44/2001 zo dňa 22.12.2000, o súdnej právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (ďalej ako „nariadenie Brusel I“) a ten následne nariadením Rady (EÚ) č. 1215/2012 o právomoci a uznávaní a o výkone súdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach (ďalej ako, „nariadenie Brusel Ia“), ktorý je účinný od roku 2015. Tieto predpisy upravujú situácie, kedy dochádza k vzniku kompetenčných konfliktov medzi súdmi jednotlivých členských štátov Európskej únie. Zároveň je potrebné poznamenať, že prvé dva vyššie spomenuté predpisy však neupravujú situáciu kompetenčného konfliktu medzi súdom členského štátu na jednej strane a súdom tretieho štátu na strane druhej. Ako na to poukazuje aj Burdová významnú zmenu prinieslo až nariadenie Brusel Ia, ktoré upravuje pravidlá pre vedenie konaní v tej istej veci, resp. súvisiacich konaní medzi tými istými účastníkmi konania, ktoré prebiehajú na súde členského štátu EÚ a tretieho štátu.¹²

2. Kritéria pre posúdenie litispendencie

Prekážka litispendencie vedie súd k odmietnutiu vykonávať svoju právomoc a to na základe toho, že už v tej istej veci a medzi tými istými stranami je už na inom súde vedené konanie. Na to, aby nastali účinky litispendencie je potrebné posúdiť, či sú naplnené všetky jej znaky. Pri bližšom posudzovaní charakteristických znakov litispendencie, zistíme, že dôraz sa kladie na totožnosť sporu. Musia byť kumulatívne naplnené dve kritériá, aby sme mohli hovoriť o totožnosti sporu, ktorými sú totožnosť sporových strán a totožnosť predmetu sporu.

Pri určovaní totožnosti strán konania sa nevychádza z ich procesného postavenia, teda je irelevantné, aké procesné postavenie majú v skôr začatom konaní. V jednom konaní môže byť niekto

¹² BURDOVÁ, K. Nariadenie Brusel Ia a tretie štáty. In. Regionalizmus: Stav, východiská, perspektívy : zborník vedeckých prác. - Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2013. s. 31.

žalobcom, kým v druhom konaní bude tento subjekt v postavení žalovaného. Totožnosť strán sporu je daná v prípade, ak tie isté subjekty vystupujú v ďalšom konaní, bez ohľadu na ich procesné postavenie. Otázne je, či sa to týka len subjektov v postavení žalobcu a žalovaného alebo aj intervenientov. Prikláňame sa k názoru Tichého, podľa ktorého existenciu intervenientov v jednotlivých konaniach nie je možné považovať za znak totožnosti konania.¹³ Najvyšší súd Slovenskej republiky vo svojom rozhodnutí uviedol, že o totožnosť strán sporu pôjde, ak v konaní vystupujú nositelia práv z toho istého právneho vzťahu v opačnom procesnom postavení. O totožnosť strán pôjde aj v prípade, ak by v konaní vystupovali právni nástupcovia účastníkov z konania, ktoré už skončilo.¹⁴ Okrem toho súdy vo svojej rozhodovacej činnosti stanovili aj to, kedy totožnosť strán sporu nie je daná. Ide o prípady, kedy v jednom konaní vystupuje strana ako žalovaný a v inom sporovom konaní ako intervenient na strane žalovaného.¹⁵ Totožnosť sporových strán nie je daná ani v prípade konania o splnenie dlhu medzi veriteľom a dlžníkom a konania o splnenie toho istého dlhu medzi veriteľom a ručiteľom dlžníka.¹⁶

Súdny dvor Európskej únie pristupuje k výkladu pojmu *tie isté subjekty* veľmi zaujímavo. Podľa neho tento pojem sa vzťahuje aj na také prípady, kde síce formálne účastníci nie sú totožní, ale ich záujmy sú natoľko totožné a prepojené, že sa považujú za jedného účastníka. V dôsledku toho, je preto vždy potrebné skúmať skutočné záujmy, ktoré sú v danom konaní zastupované. V prípade, ak totiž takéto záujmy strán nie sú zhodné, nemožno brániť stranám, aby si uplatňovali svoje nároky voči iným.¹⁷

Pri určovaní totožnosti sporu je smerodajným kritériom aj posudzovanie totožnosti predmetu sporu. O totožnosť predmetu sporu pôjde, ak v neskôr začatom civilnom súdnom konaní sa uplatňuje ten istý nárok, ktorý sa uplatňuje v pôvodnom konaní. Zároveň platí, že nie je možné posudzovať totožnosť nároku len podľa žalobného návrhu, ale aj podľa právneho dôvodu, teda skutkových tvrdení, o ktoré žalobca

¹³ TICHÝ, E. Problematika litispendence a jejích následků v nařízení Brusel I bis i ve vztahu k třetím státům. In. Právník, ročník: 158, č. 11 /2019, s. 1023.

¹⁴ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 5 Cdo 280/2010.

¹⁵ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Cdo 168/2008.

¹⁶ Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 20 Cdo 723/2000.

¹⁷ Vec C- 351/96 Drouot assurances SA proti Consolidated metallurgical industries (CMI industrial sites), Protea assurance a Groupement d'intérêt économique (GIE) Réunion européenne, 1998, bod. 19.

opiera svoj nárok v konaní.¹⁸ Totožnosť predmetu konania je totožnosť nároku uplatneného z rovnakého skutkového základu či skutkového deja. Totožnosť predmetu konania je daná vtedy, keď ten istý nárok alebo stav vymedzený žalobným petitom vyplýva z rovnakých skutkových tvrdení, na základe ktorých bol uplatnený.¹⁹ Je potrebné poznamenať, že pri žalobnom návrhu nie je podstatná jeho formulácia v jednotlivých žalobách, ale sleduje sa jeho obsahová stránka, t. j. čoho sa žalobca domáha. Prekážka litispencie sa neuplatní, ak ide o totožnú vec v právnom zmysle, ale strany si k veci uplatňujú odlišné procesné nároky.²⁰

Súdny dvor Európskej únie prispel svojou rozhodovacou činnosťou k definovaniu pojmu tá istá vec, pričom pri definovaní vychádzal z konceptu založenom na znení Bruselského dohovoru. O totožný predmet konania ide, ak konania smerujú k rovnakému výsledku (objet po francúzsky) a majú ten istý právny základ, dôvod (cause po francúzsky).²¹ Podľa Súdneho dvora Európskej únie totožnosť veci je zachovaná aj v prípade, ak v jednom spore ide o pozitívny nárok strany na plnenie a v druhom o negatívnu určovaciu žalobu, v prípade, ale musí byť zachovaná tá istá vec, ktorá tvorí základ sporu.²²

Právne relevantnou sa javí aj otázka, či je pre posúdenie totožnosti paralelného konania rozhodujúci skutkový stav na začiatku konania, ktorý je opísaný v žalobe alebo skutkové zistenia opísané v meritórnem rozhodnutí.

Môžeme konštatovať, že samotný skutkový základ nároku ako jeden zo znakov predmetu konania má, „relatívny“ charakter a môže sa v priebehu konania meniť. To jednoducho znamená, že paralelné konania, ktoré sa na začiatku sa vyznačujú totožnosťou predmetu konania, už nemusia byť totožné na konci, a práve v dôsledku toho problém prekážky litispencie v neskoršom štádiu konania zaniká.²³ Vymedzenie pojmu „totožnosť skutku“ je nevyhnutné najmä preto, že žalobu, v ktorej je skutok dostatočne identifikovaný nemožno zamietnuť na základe nedostatočných skutkových tvrdení a tiež preto,

¹⁸ HORA, V. Československé civilní právo procesní. I – III. Díl. Praha : Wolters Kluwer, 2010, s. 170.

¹⁹ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 5 Cdo 280/2010.

²⁰ Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 26 Cdo 2659/2005.

²¹ Vec C- 406/92 The owners of the cargo lately laden on board the ship „Tatry“ proti the owners of the ship „Maciej Rataj“, 1994, bod 37.

²² Vec -144/86. Gubisch Maschinenfabrik KG v Giulio Palumbo. 1987, odsek 14.

²³ Pozri bližšie TICHÝ, L. Problematika litispencie a jejích následků v nařízení Brusel I bis i ve vztahu k třetím státům. In. Právník, ročník: 158, č. 11 /2019, s. 1021.

že dôvodom na zmenu žaloby je len také doplnenie skutkových tvrdení žalobcu, ktoré spochybňuje „totožnosť“ skutku opísaného v žalobe.²⁴

Okrem totožnosti sporu ďalším kritériom pre posúdenie medzinárodnej litispencie je časový okamih jej vzniku. Pôvodne platilo, že jednotlivé štáty mali stanovovať čas začatia konania. Problém však nastával v dôsledku odlišnej právnej úpravy v jednotlivých štátoch. Prijatím nariadenia Brusel Ia došlo istým spôsobom k zjednoteniu začatia konania. Podľa článku 32 Nariadenia Brusel Ia konanie na súde je začaté 1. v momente podania písomnosti (alebo rovnocennej písomnosti), ktorou sa konanie začína ale len za predpokladu, že žalobca urobil všetko pre to, aby sa písomnosť doručila žalovanému alebo 2. ak ide o písomnosť, ktorá sa musí doručiť pred podaním na súd, tak konanie začne v momente jej prevzatia orgánom povereným doručovaním opäť za predpokladu, že žalobca príjme kroky, aby zabezpečil podanie písomnosti na súde.²⁵ V oboch prípadoch sa vyžaduje, aby z procesného hľadiska žalobca realizoval ďalšie kroky. Síce ustanovenie presne nešpecifikuje lehotu, počas ktorej musí žalobca vykonať jednotlivé kroky, je možné v tomto prípade vychádzať z národných procesných noriem, prostredníctvom ktorých by sa posudzovala neprimeraná dĺžka lehoty na zrealizovanie úkonov. Ako sme na to už poukázali, na Slovensku konanie začína momentom doručenia žaloby súdu. Práve jedným z najdôležitejších procesných účinkov začatia konania je prekážka litispencie. Z našej právnej úpravy vyplýva, že sa nevyžaduje zo strany žalobcu, aby po podaní podania, vykonal ďalšie právne úkony na to, aby bola založená prekážka.

Opätovne je potrebné poznamenať, že na to, aby došlo k vzniku litispencie samotný žalobný petit by mal byť totožný a to v označení právnych následkov a v druhoch žaloby. Na otázku, či totožnosť druhov žalôb vôbec zakladá prekážku litispencie neexistuje jednotný názor. Viaceré súdne rozhodnutia potvrdzujú, že konanie začaté na základe určovacej žaloby (kladnej alebo zápornej) nezakladá prekážku litispencie pre konanie začaté na základe žaloby o plnenie. Naopak to však neplatí, pretože konanie, ktoré sa týka splnenia povinnosti je prekážkou začatého konania o určenie toho, či to právo

²⁴ SVOBODA, K. Totožnosť skutku v civilním procese. Právní rozhledy, 2010, č. 22, s. 815.

²⁵ LACKO, P. Nariadenie Brusel I. Komentár. Bratislava : Wolters Kluwer, 2016, s. 171.

alebo právny vzťah je alebo nie je.²⁶ Na rozdiel od rozhodovacej praxe, odborná veda k tejto otázke pristupuje odlišne. Podľa niektorých českých autorov tým, že súd v konaní posudzuje existenciu alebo neexistenciu práva len ako istú predbežnú otázku, tak sa to nepremiata do výroku rozhodnutia ale len do odôvodnenia. V takomto prípade rozsudok nebude môcť byť z materiálnej stránky právoplatný.²⁷

3. Právne následky litispendencie

Pravdepodobne jedným z najproblematickejších aspektov inštitútu litispendencie sú jednotlivé právne následky s ním spájané. Slovenská právna úprava rieši situácie paralelných konaní zastavením konania podľa § 159 CSP. Pri vnútroštátnych sporoch tento inštitút nespôsobuje problémy, keďže právna úprava obsiahnutá v CSP je jasná a nedochádza k jej zneužívaniu. V oblasti medzinárodného práva procesného sa v priebehu rokov medzinárodná litispendencia špecializovala a to s cieľom odstrániť jej možné nedostatky. Nariadenie Brusel Ia podobne ako nariadenie Brusel I a Bruselský dohovor, stanovuje dva procesné nástroje, ktorých základom je dôvera v právomoc iného štátu a ktoré sa používajú na kvalifikované vedenie konania, ktoré bolo predtým začaté na inom súde.²⁸ Týmito procesnými nástrojmi sú odmietnutie právomoci a prerušenie konania.

Na základe článku 29 nariadenia Brusel Ia ten súd, ktorý nezačne konať ako prvý a v tej istej veci medzi tými istými účastníkmi sa vedú konania na súdoch rôznych členských štátov je povinný aj bez návrhu prerušiť konanie, až do momentu pokým sa nepotvrdí právomoc súdu, ktorý začal konať ako prvý a to bez toho, aby bol dotknutý článok 31 ods. 2 nariadenia Brusel Ia. Článok 29 nariadenia Brusel Ia, so sebou prinieslo niekoľko problémov, pretože častokrát dochádzalo k jeho zneužívaniu jednotlivými procesnými stranami. Dochádzalo k situáciám kedy, niektorá zo sporových strán podala na súd v danom štáte negatívnu určovaciu žalobu aj keď vedela, že ten konkrétny súd nemá v danej veci právomoc a to predtým, než druhá strana stihla podať žalobu na plnenie na súde, ktorý právomoc má za účelom časového

²⁶ Pozri rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3Cdo/100/1, uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 20Cdo 2931/99, uznesenie Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 14 Co/140/2001.

²⁷ DAVID, L. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 727.

²⁸ TICHÝ, E. Problematika litispendence a jejích následků v nařízení Brusel I bis i ve vztahu k třetím státům. In. Právník, ročník: 158, č. 11 /2019, s. 1026.

predlžovania sporu. V takom prípade musel súd, na ktorom bola neskôr podaná žaloba konanie prerušiť a čakať, kým prvý súd nerozhodne o tom, že právomoc mu neprislúcha. Časové predlžovanie sporu slúžilo na získanie určitých výhod v konaní daným subjektom, či už možnosť pre zaobstaranie dôkazov, svedčiacich v ich neprospech. Za účelom zabránenia takýchto situácií bolo prijaté ustanovenie čl. 31 ods. 2. Podľa tohto článku, v prípade, ak začne konať súd členského štátu, ktorému prislúcha výlučná právomoc na základe dohody uvedenej v článku 25 nariadenia Brusel Ia, akýkoľvek súd iného členského štátu je povinný prerušiť konanie dovtedy, pokiaľ súd, ktorý koná na základe dohody nevyhlási, že nemá právomoc podľa tejto dohody.

Na to, aby súd, pred ktorým začalo konanie neskôr mohol prerušiť konanie musí byť podľa článku 29 ods. 2 nariadenia Brusel Ia bezodkladne informovaný iným súdom o inom prebiehajúcom konaní, ktoré začalo skôr. Pre zabezpečenie právnej istoty a dodržanie zásady rýchlosti a hospodárnosti konania by bolo vhodné, ak by zákonodarca v tomto ustanovení bližšie stanovil lehotu, v rámci ktorej by sa mala poskytnúť informácia danému súdu a aj lehotu na ďalšie procesné rozhodnutia. Ako na to poukazuje aj Tichý v nariadení Brusel Ia neexistujú žiadne špecificky stanovené lehoty na rozhodovanie súdov, a teda ani žiadne sankcie za oneskorené splnenie týchto povinností. Poukazuje na to, že pojem „bezodkladne“ v článku 29 ods. 2 nariadenia Brusel Ia sa má vykladať v tom zmysle, že súd by mal rozhodnúť o svojej právomoci do šiestich mesiacov od začatia konania.²⁹

V praxi k prerušeniu konania dochádza na základe návrhu účastníkov konania, čo nie je samozrejme pravidlom a súd môže komunikovať s inými súdmi aj ex offio z vlastnej iniciatívy alebo z iniciatívy iných subjektov než účastníkov konania. Pre zefektívnenie komunikácie a zabezpečenie väčšej súčinnosti medzi jednotlivými súdmi by bolo vhodné zaviesť povinnú evidenciu jednotlivých konaní začatých v medzinárodnom priestore a to prostredníctvom verejného registra. V súčasnosti elektronická komunikácia už nie je žiadnym problémom a preto vytvorenie jednotného registra, v ktorom by boli vedené všetky prebiehajúce konania, by bol veľkým pokrokom v oblasti súdnictva.

Podľa článku 29 ods. 3 nariadenia Brusel Ia súd, ktorý začal konať neskôr svoju právomoc odmietne a to, či už formou zamietnutia alebo

---

²⁹ Tamtiež.

odmietnutia žaloby. Takýmto procesným rozhodnutím súd vyjadruje svoje presvedčenie, že na inom súde prebieha konanie, ktorému dáva prednosť a pred ním konanie definitívne končí. Zavedením tohto ustanovenia sa sledovalo zamedzenie zdržovacích taktík, ku ktorým častokrát dochádzalo zo strany účastníkov konania. Je potrebné podotknúť, že ten istý procesný postup platí aj v prípade uplatnenia článku 31 nariadenia Brusel Ia, ktorý v odseku 3 uvádza, že ak súd, ktorý bol zvolený dohodou strán potvrdí svoju právomoc, súd iného členského štátu je povinný odmietnuť vykonávať svoju právomoc v prospech tohto súdu. Je potrebné zdôrazniť fakt, že jedine súd, pred ktorým skôr začalo konanie má právomoc rozhodnúť o svojej právomoci. Ak o nej rozhodne, toto rozhodnutie súdu je záväzná a súd, ktorý začal konať neskôr ju nemôže preskúmať. Rovnako sa to uplatní aj v prípade, ak by súd, ktorý začal konať neskôr mal pochybnosti o právomoci, poprípade by bol presvedčený, že na strane prvého súdu je nedostatok právomoci.³⁰

Jedným z nedostatkov nariadenia Brusel Ia je neexistencia ustanovenia, ktorý by stanovoval určitú sankciu za porušenie ustanovenia týkajúcej sa výlučnej právomoci. To znamená, že ak vo veci rozhodol iný súd než ten, ktorý by mal na základe dohody o voľbe právomoci, rozhodnutie takéhoto súdu by bolo možné uznať a vykonať v iných členských štátoch. Takáto situácia však vedie k narúšaniu jedného zo základných princípov civilného konania, ktorým je princíp právnej istoty. Preto je potrebné, aby zákonodarca *de lege ferenda* pristúpil k upresneniu postupu uplatňovania článku 31 nariadenia Brusel Ia.

Okrem totožných konaní nariadenie Brusel Ia obsahuje aj právnu úpravu týkajúcu sa súvisiacich konaní. O súvisiace konania ide, „*ak sú navzájom tak úzko spojené, že je vhodné prerokovať a rozhodnúť ich spoločne, a tak sa vyhnúť riziku nezlučiteľných rozsudkov vydaných v samostatných konaniach.*“³¹ Na rozdiel od totožných konaní v prípade ak sa na súdoch rôznych členských štátov vedú súvisiace konania, tak súd, ktorý začal konať neskôr môže prerušiť konanie. To znamená, že prerušenie konania podľa článku 30 ods. 1 nariadenia Brusel Ia je fakultatívne. Zaujímavou otázkou sa javí to, za akých okolností by sa malo pristúpiť k prerušeniu konania a na čo by mali súdy pri

³⁰ Pozri bližšie vec C-351/89 Overseas Union Insurance Ltd a Deutsche Ruck Uk Reinsurance Ltd a Pine Top Insurance Company Ltd proti New Hampshire Insurance Company, 1991, odsek 22,26.

³¹ Pozri bližšie článok 31 ods. 3 nariadenia Brusel Ia.

rozhodovaní brať ohľad. V prípade nejakých pochybností by sudy mali konanie prerušiť. Pri prerušení konania by sa malo prihliadať v prvom rade na ako konania spolu súvisia a riziko navzájom nezlučiteľných rozhodnutí. Rovnako dôležitá je aj samotná fáza, v ktorej jednotlivé konania sú a blízkosť konania vo vzťahu k predmetu sporu.³²

Záver

Prekážka litispendencie je podľa právnej náuky považovaná za jednu z tzv. negatívnych procesných podmienok, ktorá vylučuje možnosť súdu, aby vo veci mohol konať a autoritatívne rozhodnúť. Úvod aj prvá kapitola článku boli primárne venované všeobecnému vymedzeniu pojmu litispendencia, jej významu a právnej úprave, či už na národnej alebo medzinárodnej úrovni. S jednoznačnosťou možno skonštatovať, že slovenská právna úprava litispendencie je v značnej miere jednoduchá a neprináša problémy na rozdiel od medzinárodnej právnej úpravy.

Prekážku litispendencie možno považovať za jeden zo spôsobov riešenia paralelných súdnych konaní, ktorý je typický hlavne pre kontinentálny systém. Právna úprava litispendencie má význam predovšetkým v tom, že vďaka nej je možné predísť vzniku nezlučiteľných súdnych rozhodnutí, ktoré medzi sebou vytvárajú konflikt a ďalej taktiež podporuje hospodárnosť súdneho konania.

Pre bližšie pochopenie litispendencie bolo potrebné charakterizovať jej hlavné znaky, ktoré sú spoločné pre jednotlivé právne úpravy. Druhá kapitola článku sa venuje jednotlivým kritériám pre posúdenie litispendencie. Najdôležitejšími kritériami pre jej posúdenie je zachovanie totožnosti veci, t. j. totožnosti predmetu a totožnosti subjektov. Podmienka totožnosti subjektov je naplnená, ak tie isté subjekty vystupujú v ďalšom konaní, bez ohľadu na ich procesné postavenie a podľa názoru Súdneho dvora Európskej únie je potrebné posudzovať aj spoločné záujmy. O totožnosť predmetu sporu ide, ak v neskôr začatom civilnom súdnom konaní sa uplatňuje ten istý nárok, ktorý sa uplatňuje v pôvodnom konaní, ale nárok sa neposudzuje len podľa žalobného návrhu, ale aj podľa skutkových tvrdení, o ktoré žalobca opiera svoj nárok v konaní. Napokon pri posudzovaní splnenia podmienok medzinárodnej litispendencie je rozhodujúce aj určenie

---

³² Návrh generálneho advokáta zo 16. septembra 1993 vo veci C-129/92, Owens Bank Ltd proti Fulvio Bracco a Bracco Industria Chimica SpA, 1994, bod 76.

časového okamihu začatia konania. Vďaka článku 32 Nariadenia Brusel Ia je už okamih začatia konania jasnejší, pretože konanie môže začať v momente podania písomnosti alebo prevzatím písomnosti príslušným orgánom pre doručovanie, ak sa písomnosť najprv doručuje súdu, za predpokladu, že žalobca zrealizuje ďalšie kroky.

Posledná kapitola článku bola zameraná na jednotlivé právne následky medzinárodnej litispencie v nariadení Brusel Ia. Jedným z hlavných následkov je prerušenie konania a to aj bez návrhu zo strany súdu, ktorý nezačne konať ako prvý a už tej istej veci medzi tými istými účastníkmi sa vedie konanie na súdoch rôznych členských štátov až do momentu pokým sa nepotvrdí právomoc súdu, ktorý začal konať ako prvý. Takáto právna úprava si však z dôvodu zneužívania jednotlivými subjektmi vyžiadala zmenu. Práve za účelom zabránenia takýchto situácií bolo prijaté ustanovenie, ktoré ustanovilo, že v prípade v prípade, ak začne konať súd členského štátu, ktorému prislúcha výlučná právomoc, akýkoľvek súd iného členského štátu je povinný prerušiť konanie dotedy, pokým súd, ktorý koná na základe dohody nevyhlási, že nemá právomoc podľa tejto dohody. Súd na to, aby prerušil konanie musí byť bezodkladne informovaný o prebiehajúcom konaní. Z nášho pohľadu by *de lege ferenda* mal zákonodarca pre zabezpečenie právnej istoty a dodržanie zásady rýchlosti a hospodárnosti konania stanoviť lehotu, v rámci ktorej by sa mala poskytnúť informácia danému súdu a aj lehotu na ďalšie procesné rozhodnutia.

Pri komparácií sme dospeli k niektorým nedostatkom, ktoré z nášho pohľadu potrebujú výraznejšiu zmenu. Z nášho pohľadu pre zefektívnenie komunikácie a zabezpečenie väčšej súčinnosti medzi jednotlivými súdmi by bolo vhodné zaviesť povinnú evidenciu jednotlivých konaní začatých v medzinárodnom priestore a to prostredníctvom verejného registra dostupného pre všetky súdy. Súdy by sa touto cestou rýchlejšie dozvedeli o prebiehajúcich konaniach, keďže v súčasnosti elektronická komunikácia je základom fungovania celého sveta. Vytvorenie jednotného registra de, v ktorom by boli vedené všetky prebiehajúce konania, by bol veľkým pokrokom v oblasti súdnictva.

Za nedostatok nariadenia Brusel Ia považujeme aj neexistenciu ustanovenia, ktoré by stanovovalo určitú sankciu za porušenie ustanovenia týkajúceho sa výlučnej právomoci. Čo v prípade, ak v danej veci rozhodne iný súd než ten, ktorý by mal na základe výlučnej právomoci založenou dohodou strán o voľbe právomoci podľa článku

25 nariadenia Brusel Ia. Bude takéto rozhodnutie súdu naozaj možné uznať a vykonať v iných členských štátoch? Z nášho pohľadu takéto nedostatočná právna úprava vedie k narúšaniu jedného zo základných princípov civilného konania, ktorým je princíp právnej istoty. Preto je potrebné, aby zákonodarca *de lege ferenda* pristúpil k upresneniu takýchto situácií.

Zoznam použitej literatúry

1. BENEDIK, M. Sporové konanie pre každého. Keď sa už súdu nedá vyhnúť. Bratislava. Wolters Kluwer s. r. o., 2017.
2. DAVID, L. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2009.
3. HORA, V. Československé civilní právo procesní. I. – III. díl. Praha : Wolters Kluwer, 2010.
4. LACKO, P. Nariadenie Brusel I. Komentár. Bratislava : Wolters Kluwer, 2016.
5. LÖWY, A. In: Števček, M., Ficová, S. Baricová, J., Mesiarkinová, S., Bajánková, J., Tomašovič, M., a kol. Civilný sporový poriadok, 2. vydanie. Komentár. Praha : C. H. Beck, 2022.
6. ŠTEVČEK, M., Straka, R. a kol. Prednášky a texty z civilného procesu. Skriptá. 2. vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2018.

Elektronické zdroje

7. BURDOVÁ, K. Nariadenie Brusel Ia a tretie štáty. In. Regionalizmus: Stav, východiská, perspektívy: zborník vedeckých prác. - Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2013.
8. PÄLSSON, L. The Institute of Lis Pendens. Scandinavian Studies in Law [online]. 1970, vol. 14, s. 68. [cit. 5.8.2023]. Dostupné na: <http://www.scandinavianlaw.se/pdf/14-3.pdf>
9. REBRO, K. Latinské právnické výrazy a výroky. Bratislava : Obzor. 1986.
10. SVOBODA, K. Totožnosť skutku v civilním procese. Právní rozhledy, 2010, č. 22.
11. TICHÝ, E. Problematika litispendence a jejích následků v nařízení Brusel I bis i ve vztahu k třetím státům. In. Právník, ročník: 158, č. 11/2019.

Judikatúra

12. R 97/2003
13. Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3Cdo/100/01,
14. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Cdo 168/2008.
15. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 5 Cdo 280/2010.
16. Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 20 Cdo 723/2000.
17. Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 26 Cdo 2659/2005.
18. Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 20 Cdo 2931/99.
19. Uznesenie Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 14 Co/140/2001.
20. Vec C- 351/96 Drouot assurances SA proti Consolidated metallurgical industries (CMI industrial sites), Protea assurance a Groupement d'intérêt économique (GIE) Réunion européenne, 1998, bod. 19.
21. Vec C- 406/92 The owners of the cargo lately laden on board the ship „Tatry“ proti the owners of the ship „Maciej Rataj“, 1994, bod 37.
22. Vec -144/86. Gubisch Maschinenfabrik KG v Giulio Palumbo. 1987, odsek 14.
23. Vec C-351/89 Overseas Union Insurance Ltd a Deutsche Ruck Uk Reinsurance Ltd a Pine Top Insurance Company Ltd proti New Hampshire Insurance Company, 1991, odsek 22,26.
24. Návrh generálneho advokáta zo 16. septembra 1993 vo veci C-129/92, Owens Bank Ltd proti Fulvio Bracco a Bracco Industria Chimica SpA, 1994, bod 76.